

Ураскій Ю.А.,

к.е.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ ЯКОСТІ ЖИТТЯ

Анотація. У статті розглянуто основні інструменти та заходи щодо ефективного функціонування підприємства. Запропоновано математичну та графічну модель управління конкурентоспроможністю підприємства, що прямо пропорційно впливає на якість життя персоналу досліджуваного підприємства. Проведені розрахунки відображають реальну ситуацію, що склалася на ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат». Запропоновано структуру процесного управління підприємством, що дозволяє йому швидко реагувати на зміни в оточуючому середовищі.

Ключові слова: конкурентоспроможність, якість життя, управління конкурентоспроможністю, стратегія управління, параметр управління, структура процесного управління.

Постановка проблеми. Досконале вивчення ефективно працюючого підприємства все одно не дозволяє розкрити у всій повноті складові його успіху, оскільки цей механізм виходить далеко за рамки самого підприємства: найважливіші його компоненти перебувають безпосередньо в суспільстві, в економічних, політичних структурах, соціально-культурних чинниках. Завдання наукового управління конкурентоспроможністю в контексті підвищення якості життя полягає в тому, щоб установити цілі для формування стратегії розвитку, визначити прогнозовані результати діяльності в майбутньому та «похибку» відхилення їх від цілі для оцінки ризиків.

Тому фундаментальні обмеження застосування системних моделей до соціально-економічних організацій пов'язані з проблемами невизначеності і ризику. Під останніми мають на увазі як дію ймовірнісних факторів, так і просто неточність доступної інформації, тому в процесі управління конкурентоспроможністю на засадах якості життя можна виділити невизначеність

трьох типів: структурну, виміру результату та наслідків від окремих проміжних подій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методичні аспекти проблеми конкуренції в наукових працях розглядають багато вітчизняних та зарубіжних учених, таких як: В. Геєць, Н. Горбаль, В. Гриньова, В. Дікань, А. Маршалл, Дж.С. Мілль, П. Перерва, А. Сміт, Н. Тарнавська та ін. Грунтовні дослідження у сфері якості життя здійснили такі вчені, як: С. Баженов, В. Брич, Д. Гольцев, І. Гукалова, О. Задирака, В. Комаричина, Е. Лібанова, Л. Лісогор тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Низка науковців досліджують управління конкурентними перевагами підприємств, їхній потенціал на внутрішніх та зовнішніх ринках. У даній статті досліджується взаємозв'язок підвищення конкурентоспроможності підприємства та якості життя персоналу.

Мета статті полягає у дослідженні основних складових ефективного управління конкурентоспроможністю підприємства та його вплив на якість життя населення.

Вклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи управління якістю життя із системної точки зору, нам доводиться мати справу з невизначеністю принаймні двох різних типів. Це структурна невизначеність і невизначеність наслідку подій.

Перша з них пов'язана з обмеженістю розуміння законів поведінки людини й особливостей середовища. У цій сфері не існує непорушних законів якої-небудь загальної теорії, на основі якої можна було б одержати чіткі результати. Проте багато фахівців вважають, що детерміністичне структурування наявних знань за допомогою контекстних відносин усе-таки краще, ніж підхід, заснований цілком на інтуїції. Тому, як правило, вдається домогтися кращих успіхів, якщо вирішувати задачу оцінювання й ідентифікації параметрів деякої структу-

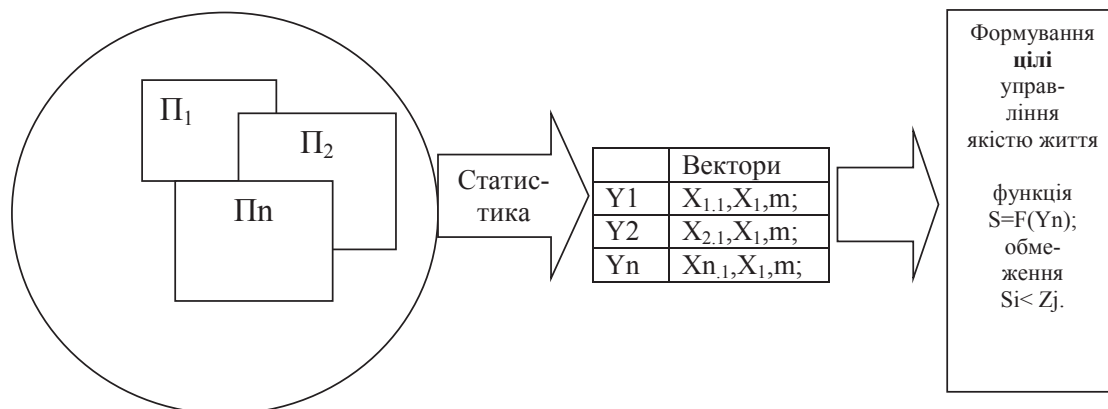

Рис. 1. Процеси управління: аналіз показників статистики P_n, встановлення завдань – векторів управління якістю життя (формування цілі – підвищення конкурентоспроможності)

рованої моделі діяльності організації, ніж намагатися ідентифікувати саму фундаментальну структуру її великомасштабної проблеми. На базі таких структурних моделей можна побудувати більш складні моделі причинно-наслідкових зв'язків, що враховують додаткові параметричні залежності.

Узагальнена формальна модель управління (рис. 1) зображена в лінійній формі управлінського циклу, містить відомі фактори управління, що впливають на прийняття рішення. Змістовним фрагментом функції управління є її цільова спрямованість, тобто концепція досягнення в процесі управління однієї з окремих цілей, що входять у вектор цілей.

Після визначення вектора цілей і допустимих помилок управління за концепцією управління (цільовою функцією управління) у процесі реального управління здійснюється замикання інформаційних потоків із вектора цілей на вектор помилки (або еквівалентне йому замикання на вектор стану). Отже, у процесі управління інформація про вектор стану (або вектор помилки управління) співвідноситься з вектором цілей і на основі цього співвідношення виробляється і здійснюється дія, що управляє.

Об'єктивну можливість перебування об'єкта в якомусь стані, а також його оцінку здійснюють засобами математичної статистики і теорії вірогідності. Об'єктивною основою моделі безструктурного управління є об'єктивні ймовірнісні зумовленості і статистичні моделі, що їх описують (а також і прямі суб'єктивні оцінки об'єктивних ймовірнісних передбачень, отримувани поза формалізмом процедур алгоритмічних статистичних моделей, до яких людина об'єктивно здібна, упорядковують масові явища в статистичному сенсі, що дозволяють відрізнити одну множину від іншої (або одну і ту ж множину, але в різні періоди) на основі їх статистичних описів, що в багатьох випадках уможлиблює виявити причини, що викликали відмінність статистик.

На основі [1; 2] розробленої моделі показників, параметрів та процесів управління якістю життя пропонуємо заходи реалізації стратегії управління щодо підвищення конкурентоспроможності на засадах управління якістю життя:

- вплив ідей якості на розробку структури формальної організації, соціально-психологічних аспектів організаційних процесів, системних процедур в управлінні, а також інформаційної підтримки;
- загальне управління якістю на основі процесів;
- надання гнучкості та динамізму організаційним формам управління з тим, щоб мати можливість швидко пристосуватися до мінливих умов зовнішнього середовища;
- цілеспрямованість розвитку, використання нових технологій управління, позитивне ставлення до ризику;
- принципи програмно-цільового управління якістю життя для досягнення конкурентних переваг;
- створення підсистеми мотивації на засадах якості життя.

Досягнення цілей, які вимагають одночасно та (або) паралельно в певні моменти реалізувати визначені дії як санкціоновані способи досягнення цілей, виробляють шляхом загальноприйнятих процедур обробки інформації та прийняття рішень. Для прийняття рішень потрібен параметр управління, який залежить від кількох показників, які можна отримати наочним графічним шляхом, як показано на рис. 2.

Застосування графіка для отримання параметра управління здійснюємо наступним чином: на осях X, Y, Z відкладаємо відрізки, які в обраному масштабі відповідають значенню обраних показників, що безпосередньо впливають на прийняття рішення.

З'єднуючи кінці відрізків на осях X, Y, Z прямими, отримуємо трикутник, площа якого слугує параметром управління. Наприклад, якщо визначальними показниками вибрати дохід, зарплату і продуктивність, то можемо побудувати трикутники для відомих значень у минулому в певні моменти часу.

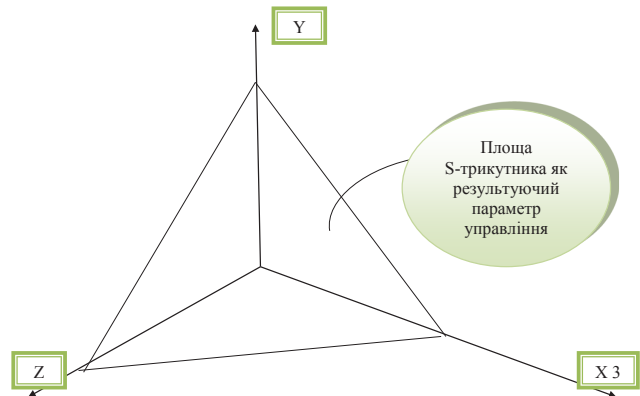

Рис. 2. Визначення параметра управління: площа трикутника утворена розв'язком пріоритетних цільових завдань – векторів

Джерело: складено автором на основі [3; 4]

Із сукупності отриманих трикутників знаходимо той, який найбільше відповідає цілі, і шляхом побудови рівновеликих трикутників одержуємо параметри управління. При цьому можна здійснювати пошук оптимальності, через центр трикутника.

При впровадженні системи управління необхідно дотримуватися принципу відповідності, коли кожний елемент системи має у своєму розпорядженні достатні повноваження для вирішення поставлених завдань і відповідальність за їх ефективне виконання. При цьому процеси управління розглядають від загального рівня (планування) до конкретного (регулювання) (4, с. 207).

Для впровадження запропонованих методичних підходів до підвищення конкурентоспроможності використовуємо економетричне моделювання на базі основних результативних показників діяльності підприємств, що уможлиблює визначення прогнозу економічних результатів діяльності і, відповідно, зростання рівня якості життя, включаючи трудове, та обґрунтування показників, які мають найбільший вплив на якість життя. Наприклад, на основі вироблених теоретично-методичних підходів опрацювання статистичних даних мікро- та макросередовища і в результаті виконання відповідних обчислень отримуємо сукупність показників, що формують якість трудового життя досліджуваних підприємств, які наведено в табл. 1 [5].

Шляхом використання множинної регресії, одержуємо модель процесу управління як загальну функцію у лінійній формі управлінського циклу, яка містить відомі показники, що впливають на прийняття рішення щодо підвищення конкурентоспроможності та якості життя:

$$K_1X_1 + K_2X_2 - K_3X_3 + \dots + K_iX_i = Y_m, \quad (1)$$

де X_i – відповідні значення, які подано у вигляді табл. 3.

Знаходимо прогнозоване значення Y_m фактора цільового управління (у нашому прикладі – доходу) за результатами розрахунку множинної регресії за даними табл. 2.

Підстановкою значень коефіцієнтів із табл. 1 у рівняння регресії (1) одержуємо аналітичний вираз:

$$Y_m = 0,00386X_1 + 9,83282 \cdot 10^{-6} X_2 - 11,9342X_3 + 0,999979X_4 - 0,000178 X_5 - 0,54.$$

За цим виразом аналізуємо різні варіанти стратегії управління підвищення конкурентоспроможності на засадах якості життя щодо прогнозованих значень доходу (Y_m) і, відповідно, ВРП при різних значеннях факторів, які його формують, за даними табл. 1, а також оцінюємо взаємозв'язок цих факторів, аналізуючи додаткові статистики, зокрема показник кореляції обраних факторів (r_2 у табл. 2), значення якого в дослідженому випадку дорівнює одиниці, що означає повну кореляцію.

Аналіз вищенаведеної таблиці доводить, що при збільшенні всіх перелічених факторів можна підвищувати конкурентоспроможність підприємства. Управляючи тим чи іншим параметром, моделюючи їхні значення, керівництво підприємства відповідно до своїх цілей може управляти доходом, а отже,

і підвищувати конкурентоспроможність підприємства. Аналіз даного прогнозу дає змогу визначити, що при зменшенні зарплати досягається більш високий рівень доходу. Але зарплата є основним показником, що впливає на якість трудового життя персоналу, тому її зниження є неприпустимим. Така ситуація потребує вирішення, яке ґрунтується на залученні інвестицій у діяльність підприємства (табл. 4).

Дані таблиці засвідчують, що залучення інвестицій на 10% від основних засобів приводить до збільшення доходу на 1%, а при одночасному залученні інвестицій на 10% та збільшенні заробітної плати на 5% приведе до збільшення прибутку на 2%. Із кожним наступним роком при незмінному інвестуванні та збільшенні заробітної плати можна досягти суттєвого підвищення конкурентоспроможності підприємства та якості життя.

Таблиця 1

Показники якості життя на досліджуваних підприємствах у 2014 р.

Підприємства	Основні показники підприємств, які формують якість роботи і життя					
	Кільк. прац.	Основні засоби	Зарплата	Продуктивність	Фонд оплати	Дохід
	X_1	X_2	X_3	X_3	X_5	Y
ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат»	444	14056	2,407	311,2	13199	151384
КП «Вашківський хлібо завод»	24		1,978	3,16	569,6	645,3
ВЗП «Кіцманський хлібокомбінат»	16	3462	1,167	14,31	224	453,4
ПБП «Кліпсидра»	24	1188	1,423	53,95	409,7	1704
ПП «Садгірський хлібо завод»	21		0,946	48,61	238,5	1259
Сторожинецький хлібо завод	23	900	1,083	33,26	299	1064

Таблиця 2

Значення коефіцієнтів рівняння регресії

Коефіцієнти рівняння регресії					
K_5	K_4	K_3	K_2	K_1	B
- 0,000178309	0,999979	- 11,93423	9,83282 E-06	0,00386	-0,05385
0	0	0	0	0	0
$r_2 = 1$	0	#N/A	#N/A	#N/A	#N/A
#NUM!	0	#N/A	#N/A	#N/A	#N/A
18898141031	0	#N/A	#N/A	#N/A	#N/A
#N/A	#N/A	#N/A	#N/A	#N/A	#N/A

Джерело: розраховано автором за даними табл. 1 із використанням відповідної комп'ютерної програми

Таблиця 3

Прогноз параметрів діяльності, які визначають показники якості життя на ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат»

ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат»	Основні показники підприємств, які формують якість роботи і життя						Прогноз доходу
	К-ть прац-в	Осн. засоби	Зарплата	Продукт-ть	Фонд опл. праці	Дохід	
	X_1	X_2	X_3	X_3	X_5	Y	
Прогноз доходу	444	14056	2,407	311,2	13199	151384	151384
Змін. к. прац.	404	14056	2,407	311,2	13199		142260
Змін. к. прац.	484	14056	2,407	311,2	13199		160508
Змін. осн. зас.	444	14000	2,407	311,2	13199		151351,6
Змін. осн. зас.	444	14110	2,407	311,2	13199		151415,3
Зміна зарпл.	444	14056	2,2	311,2	13199		151576,8
Зміна зарпл.	444	14056	2,6	311,2	13199		151204,3
Зміна прод-ті	444	14056	2,407	300	13199		151291,8
Зміна прод-ті	444	14056	2,407	305	13199		151333
Зміна прод-ті	444	14056	2,407	316	13199		151423,5
Зміна прод-ті	444	14056	2,407	320	13199		151456,4
Зміна Ф.О.П	444	14056	2,407	311,2	13300		151740,9

Замість доходу можна аналогічно прогнозувати необхідну продуктивність, приймаючи задане значення доходу відомим при фіксованих значеннях інших факторів. Це дає змогу вчасно побачити значні зміни, з якими може зіткнутися підприємство, і виграти час для підготовки адекватної відповіді на них.

Після встановлення різниці між запланованим і справжнім результатом керівник аналізує причини невідповідностей. Установивши причини, вживають заходів щодо їх усунення. У разі позитивної оцінки результатів процедура повинна бути внесена в нормативну документацію на рівні внутрішнього стандарту підприємства. Отже, функції управління => здійснення => контроль => коректуючі дії утворюють круговий цикл. Складові цього циклу є функціями загального управління якістю. Планування передбачає визначення очікуваного рівня якості продукції. Функція виконання є реалізацією запроєктованої якості в готову продукцію. Функція контролю виступає гарантом якості процесів, матеріалів і готової продукції для забезпечення їхньої відповідності заданим характеристикам. Для реалізації цих функцій пропонується узгоджена з стратегією структура управління підприємством (рис. 3) [7, с. 253].

Функціональна модель закріплює структуру бізнес-функцій підприємства з урахуванням продуктів, проектів, ресурсів, необхідних для виконання цих функцій, а також технологій їх виконання.

Процесна модель описує структуру бізнес-процесів, які відбуваються на підприємстві і які необхідні для виконання бізнес-функцій підприємства для досягнення ним своїх цілей.

Організаційна модель закріплює за структурними підрозділами підприємства та конкретними працівниками відповідальність за виконання функцій та процесів.

Інформаційна модель закріплює формати надання внутрішньоорганізаційних регламентів, а також задає формат опису об'єктів моделювання (покупців, постачальників, конкурентів та ін.) та об'єктів перетворення (ресурсів) на основі обраної стратегії.

Зміна будь-якої з цих моделей обов'язково приведе до відповідних змін в інших моделях. Наприклад, у результаті зміни ринкової ситуації підприємство змінює свою продуктову стратегію та, відповідно, змінює товарну номенклатуру – виходить на ринок із новим продуктом.

У результаті перепрофілювання виробництва призводить до появи нових бізнес-процесів та нових функцій із забезпечення й управління цими процесами. Внаслідок цього змінюються організаційна модель (змінюється склад людей або їх повноваження) та інформаційна модель, адже необхідно змінити шаблони документів, створити нові документи, ввести їх у систему управління підприємством.

Така структура забезпечує підприємству можливість швидко реагувати на зміни в оточуючому середовищі і надає ряд конкурентних переваг як у ситуації стабільного

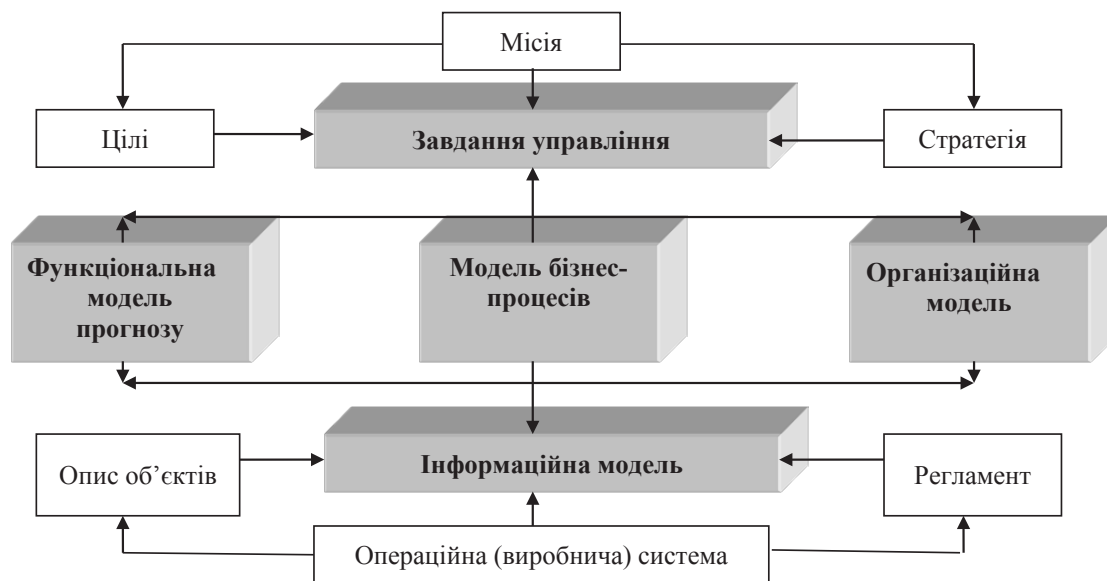

Рис. 3. Структура процесного управління підприємством

Таблиця 4

Прогноз впливу інвестицій на показники якості життя на ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат»

ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат»	Основні показники підприємств, які формують якість роботи і життя						Прогноз
	К-ть прац-в	Осн. засоби	Зарплата	Продукт-ть	Фонд опл. праці	Дохід	
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₃	X ₅	Y	
Перевірка моделі	444	14056	2407	311,2	13199	151384	151384
Інвестиції 10%	444	15461,6	2407	311,2	13199		152197,8
Інвестиції 10%	444	15461,6	2527	311,2	13859		154418
Результат інвестув. 2 рік	488	15461,6	26477	311,2	14635,4		167085,5
Результат інвестув. 3 рік	488	15461,6	2768	373,2	15367,17		170069,3
Зміна продукт.	488	15461,6	2768	250	15367,17		169055,5
Зміна персон.	400	15461,6	2768	373,2	15367,17		149996,5

функціонування – на етапі зростання, так і в разі настання кризових ситуацій.

Висновки. Таким чином, на базі таких моделей можна досліджувати більш складні причинно-наслідкові зв'язки, що враховують додаткові залежності у лінійній формі.

Для реалізації цих можливостей потрібна структура процесного управління, яка забезпечує підприємству можливість швидко реагувати на зміни в навколишньому середовищі і надає стабільного функціонування. Для підтримки цього процесу на усіх рівнях управління пропонується відповідна мотивація як невід'ємний елемент процесу управління, що формує важелі спонукання працівників на досягнення цілей та виконання поставлених завдань щодо впровадження інновації і сприяє підвищенню здатності до конкурентоспроможності в умовах конкурентної боротьби.

Література:

1. Урсакий Ю.А. Підхід до оцінювання конкурентоспроможності підприємств / Ю.А. Урсакий // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. – Кіровоград: КНТУ, 2013. – Вип. 19: Економічні науки. – С. 183–189.
2. Урсакий Ю.А. Управління мотивацією на засадах якості життя як засіб підвищення конкурентоспроможності підприємства / Ю.А. Урсакий // Економічний аналіз: зб. наук. праць Тернопільського національного університету. – Тернопіль: Економічна думка, 2013. – Вип. 11. – Ч. 1. – С. 58–60.
3. Кузьмін О.Є. Теоретичні та прикладні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємств: [кол. монографія] / В.Й. Жержуха, О.Г. Мельник [та ін.]; за ред. О.А. Паршиної. – Дніпропетровськ: Герда, 2013. – Т. 2. – С. 334 с.
4. Тарнавська Н. Побудова концепцій управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання на засадах інноваційного розвитку / Н. Тарнавська // Економіст. – 2010. – № 9. – С. 30–40.
5. Статистичний щорічник Чернівецької області / За ред. А.В. Ротаря; відп. за вип. Т.Г. Сарчинська [та ін.]. – Чернівці: Головне управління статистики у Чернівецькій області, 2012. – 603 с.
6. Урсакий Ю.А. Теоретико-методологічне обґрунтування концепції та методів системного управління якістю життя / Ю.А. Урсакий // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса, 2013. – Вип. 2 (49). – Ч. 2. – С. 206–210.
7. Бикова Н.В. Дослідження конкурентоспроможності українських підприємств як один із факторів уникнення кризових явищ / Н.В. Бикова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2012. – № 6 (177). – Ч. 1. – С. 203–209.

Урсакий Ю.А. Усовершенствование управления конкурентоспособностью предприятия на основе качества жизни

Аннотация. В статье рассмотрены основные инструменты и методы эффективного функционирования предприятия. Предложенная математическая и графическая модель управления конкурентоспособностью предприятия прямо пропорционально влияет на качество жизни персонала исследуемого предприятия. Проведенные расчеты отражают реальную ситуацию на ОАО «Черновицкий хлебокомбинат». Предложена структура процессного управления предприятием, которая позволяет ему быстро реагировать на изменения в окружающей среде.

Ключевые слова: конкурентоспособность, качество жизни, управление конкурентоспособностью, стратегия управления, параметр управления, структура процессного управления.

Ursakii I.A. Improving the management of enterprise's competitiveness by the principles of life quality

Summary. The article deals with the basic tools and measures for the effective operation of the business. The mathematical and graphical model of competitiveness management companies that directly proportional to affect the quality of life of personnel investigated the company. The calculations reflect the real situation in PJSC «Chernivtsi bakery». Also, the author proposed structure of process management, allowing it to respond quickly to changes in the environment.

Keywords: competitiveness, quality of life, competitiveness management, strategy management, parameter management, process management structure.